

Шман Світлана, кандидат культурології,
головний спеціаліст відділу з питань
переміщення культурних цінностей
Міністерства культури України
e-mail: cv_mku@ukr.net

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АТРИБУЦІЇ ТА ЕКСПЕРТИЗИ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Незважаючи на значний науковий інтерес до музичних інструментів, поза увагою сучасних музикознавців залишається проблема їх атрибуції та експертизи, зокрема, що стосується інформації про виробників, конструктивні та стильові особливості інструментарію, історію побутування тощо.

Питання дослідження музичних інструментів відносяться до окремої групи досліджень з середини ХІХ ст., коли теоретики та історики музичного мистецтва Західної Європи звернули увагу до згаданої теми. Вагому джерельну базу для науково-аргументованої експертизи музичних інструментів становлять праці А. Дрогемейра, Ф. Савара, М. Гроссмана, О. Меккеля та інших (середини ХІХ ст.). У дослідженнях Е. Витачека, Д. Зеленського, П. Зіміна, А. Лемана, Т. Підгірного, В. Стахова, П. Шенанте, Б. Янковського, О. Меккеля, А.Ф. та А.Е. Хиллів визначаються питання щодо конструктивних особливостей музичних інструментів. Дослідження старовинних смичкових інструментів південних та східних слов'ян здійснено переважно російськими та польськими вченими М. Тихомировим, М. Приваловим, В. Камінським, А. Полинським. У контексті розвитку світової культури струнно-смичкові інструменти розглядаються в працях Ен. Бейнса "Музичні інструменти через століття", К. Закса "Історія музичних інструментів", Дж. Монтегю "Світ бароко і класичних музичних інструментів", Фр. Гелпін "Європейські музичні інструменти". Спроби застосувати загальносистемний підхід до аналізу проблем скрипкового мистецтва здійснено переважно в зарубіжних дослідженнях М. Кемпбелл, Р. Стовелла, Т. Фабера та ін.

В 90-х роках ХХ ст. стало можливим ознайомлення з працями західних дослідників, наприклад Ен. Бейнса "Музичні інструменти через століття", К. Закса "Історія музичних інструментів", Дж. Монтегю "Світ бароко і класичних музичних інструментів", Фр. Гелпіна "Європейські музичні інструменти", нові

аспекти струнних інструментів аналізуються в працях сучасних вчених М. Кемпбелл, Р. Стівелла, Т. Фабера та ін.

Серед відомих учених, які вивчали музичні інструменти необхідно назвати ґрунтовні напрацювання українських дослідників Н. Свириденко, Л. Черкаського та ін.

Всі названі роботи не вичерпують порушеної проблематики стосовно історії і теорії музичних інструментів. Загальна картина атрибуції та експертизи музичних інструментів вимагає розгляду й уточнення багатьох її складових, що є частинами поєднання історичних і техніко-технологічних досліджень у царині вітчизняної культури.

Аналіз сучасних досліджень свідчить про те, що проблема ідентифікації музичних інструментів в українському мистецтві належить до найменш вивчених, тому розгляд питання атрибуції та експертизи музичних інструментів повинно бути пов'язане одночасно з історичними, культурологічними і стилістичними аспектами.

Є чимало проблем, що потребують вирішення. Особлива увага на сучасному етапі зосереджена на становленні експертної діяльності в Україні, а саме дослідження музичного інструментарію, особливо сучасних регіональних шкіл, вивчення досвіду скрипкових майстрів та виробників поза межами нашої країни, і багато інших перспективних напрямків науково-дослідницької роботи.

На сьогодні питання дослідження музичних інструментів залишається, свого роду, "заповідником" традиційних якісних (і досить далеких від кількісних) поглядів, методів, концепцій. Важливим стає розширення погляду на музичні інструменти, включаючи його цінність з історичної, художньої і мистецької точок зору.

Відсутність точних даних про музичні інструменти, зокрема українських майстрів (виробників), безпосередньо впливають на якість атрибуції та експертизи музичного інструментарію. Подібні труднощі в атрибуції вітчизняних музичних інструментів мають зарубіжні та вітчизняні реставратори. Але ж помилка у визначенні часу виробництва і вибір невірної стратегії при реставраційних роботах загрожує втратою старовинного інструменту.

Одна з обов'язків фахівців музейної справи, займатися формуванням музейних колекцій і поповненням фондів, – визначення автентичності музичних інструментів. Проте, іноді, вони, користуючись поширеною необізнаністю про музичні інструменти, піддаються бажанням видати «знайдений в куцах рояль» за

культурно-історичну цінність, яка належала відомим особам.

Таким чином, потреба в розробці наукової методики атрибуції і опису музичних інструментів вітчизняних майстрів та виробників очевидна. Для її вирішення першочерговим завданням є створення каталогу українських майстрів-виробників, чисельність яких, за попередніми даними, понад 200 імен. Структура цього каталогу може будуватися як на доступній інформації з архівних і друківаних джерел, так і на описі самих інструментів. В основі опису повинні бути: ім'я майстра (фабрики), матеріал та техніка, місце виробництва, роки роботи, етикет або серійний номер. Якщо ж відштовхуватися від опису інструментів, то обов'язковими ознаками, крім імені майстра (фабрики) і місця виробництва, повинні бути рік виготовлення, конструкція (модель, тип, будова рами, діапазон), розміри, особливі ознаки та позначки тощо.

Список використаної літератури

1. Витачек Е. Ф. Очерки по истории изготовления смычковых инструментов [под ред. Б. В. Доброхотова]. – М. : Музыка, 1964. – 348 с.
2. Горонок М. Д. Советы скрипичного мастера. – СПб. : Реноме, 2006. – 96 с.
3. Дубинин Н. А. Ремонт смычковых инструментов. – М.: Легпромбытиздат, 1986. – 96 с.
4. Леман А. И. Книга о скрипкѣ № 4 [Текст] : в 2 частях. – М.: Собственность издателя П. Юргенсона, 1903. – 125 с.
5. Подгорный Т. Ф. Из записок мастера под. ред. И. М. Ямпольского. – М.: Музгиз, 1960. – 82 с.
6. Свириденко Н. С. Проблеми збереження та реставрації рідкісних клавішних професійних інструментів в Україні: рояль Йоганн Шанц Національного музею історії України. – К., Мистецтвознавчі записки.2008. – Вип. 13. – С. 207–213